

Cielené vysvetľovanie cievnych chorôb a cievnych porúch

P. Gavorník

Prvé angiologické pracovisko (PAP) II. internej kliniky LF UK a FNsP Bratislava, Slovenská republika, prednosta prof. MUDr. Andrej Dukát, CSc.

„Srdcovocievne choroby“, „srdcovocievne choroby“, „srdcovocievny systém“, „srdcovocievny systém“, „srdcovocievne abnormality“, „srdcovocievne poruchy“ – počujeme a čítame to denne. Vieme, o čo ide?

V súčasnej slovenčine existujú dvojice rovnako znejúcich zložených prídavných mien, ktoré sa odlišujú významom, čo sa naznačuje aj tým, že jedno sa píše so spojovníkom a druhé bez spojovníka [1]. Napr. zložené prídavné meno **srdcovocievny (kardio-vaskulárny)** zahŕňa význam „srdcový a cievny“, kým zložené prídavné meno **srdcovocievny (kardiovaskulárny)** vyjadruje význam „týkajúci sa srdcových ciev“.

Prvý typ zložených prídavných mien predstavujú tie, v ktorých sú obidve zložky v priraďovacom a rovnocennom vzťahu, pričom význam takýchto prídavných mien je súhrnom významov obidvoch zložiek [1]. **Srdcovocievny (kardio-vaskulárny)** je rovnocenným priraďovacím súhrnom významov prídavných mien „srdcový a cievny“. Napr. *srdcovocievny systém* (srdcový a cievny systém človeka; obehový systém organizmu); *srdcovocievne choroby* (choroby obehového systému; srdcové a cievne choroby; choroby srdca a ciev; srdcové necievne aj srdcové cievne choroby „centrálnej“ venovitej srdcovej cirkulácie a choroby „periférnej“ artériovej a vénovej krvnej cirkulácie a lymfovej cievnej cirkulácie organizmu); *srdcovocievne poruchy* (srdcové a cievne poruchy; srdcové necievne aj srdcové cievne poruchy „centrálnej“ srdcovej cirkulácie a poruchy „periférnej“ cievnej cirkulácie; poruchy srdca

a poruchy ciev) [2]. Teda všeobecne, k **cievnym (vaskulárnym) chorobám** nepatria srdcové necievne choroby (napr. niektoré vrodené chyby srdca, chlopňové chyby srdca, perikarditída, kardiomyopatie, myokarditída atď.), hoci tieto tiež patria medzi kardio-vaskulárne choroby (tab. 1).

Druhým typom sú tie zložené prídavné mená, ktoré vznikli z dvojslovných pomenovaní, a to zo spojenia prídavného s podstatným menom, napr. srdcová cieva: **srdcovocievny (kardiovaskulárny)**. Zložky týchto prídavných mien nie sú v priraďovacom, ale v podradovacom vzťahu a píšú sa bez spojovníka [1]. Napr. *srdcovocievny systém* (systém srdcových ciev; systém vencovitých ciev; systém koronárnych ciev; „centrálna“ koronárna cirkulácia; srdcový cievny systém); *srdcovocievne choroby* (choroby srdcových ciev); *srdcovocievne poruchy* (poruchy srdcových ciev) [2]. Teda srdcovocievne choroby tvoria len časť srdcovocievnych

chorôb a len jednu orgánovú časť (asi 1 % zo všetkých orgánových a tkanivových oblastí) cievnych chorôb (tab. 1). Týmto konštatovaním nechcem žiadnym spôsobom znižovať význam ciev srdca, či nebodaj kardiológie.

Efektívna komunikácia, t.j. účinná výmena a prenos informácií, sa predovšetkým v odborných kruhoch nezaobíde bez jednoznačného jazyka, spoľahlivo formulujúceho metódy a výsledky najnovších výskumov.

Opakom takého vyjadrovania je prívelký komunikačný šum v podobe príliš variantného terminologického aparátu, ktorý zažíva ne jeden jazyk v mnohých vedeckých oblastiach [3]. Komunikačný šum v medicíne však môže spôsobovať nielen nevýznamné nedorozumenie, ale aj chyby s vážnymi zdravotnými, sociálnymi a ekonomickými následkami. Imperatívom je teda systematická starostlivosť o terminológiu daného odboru.

Cievne choroby srdca („centrálnej cirkulácie“) a iných vnútorných

Tab. 1. Srdcové necievne choroby, srdcovocievne choroby, srdcovocievne choroby a cievne choroby (cielené vysvetlenie v texte).

Srdcovocievne choroby	
srdcové choroby	cievne choroby
1. necievne	A. podľa druhu ciev:
2. cievne (srdcovocievne)	1. artériové
	2. mikrovaskulárne
	3. vénové
	4. lymfové
	B. podľa orgánov:
	1. srdcovocievne
	2. mozgovocievne
	3. končatinocievne
	4. iné

orgánov a tkanív „periférnej cirkulácie“ človeka sú v súčasnosti najrozšírenejšie, najzávažnejšie a najpálčivejšie problémy celého sveta, vrátane Slovenskej republiky (**angiopandémia tretieho milénia**) [4,5]. Môžu postihovať rôzne druhy a typy krvných ciev (*artériové* cievne choroby, *vénové* cievne choroby, choroby *mikrocirkulácie*) a lymfových ciev (*lymfové* cievne choroby) a sú podmienené buď funkčnou poruchou (*funkčné cievne choroby*), a/alebo organickou štruktúrnou poruchou (*organické cievne choroby*). Pri postihnutí viacerých až všetkých ciev sa hovorí o **generalizovaných (systémových) cievnych chorobách**, pri postihnutí ciev jedného orgánu alebo tkaniva sa hovorí o **lokalizovaných (regionálnych, orgánových) cievnych chorobách**. Treba zdôrazniť, že väčšina cievnych chorôb patrí medzi systémové organické cievne choroby a že prakticky žiadna cievna choroba, vrátane aterosklerózy, nie je špecificky srdcovocievna (lokalizovaná len na srdcové cievy). Rozdielna je však vnímavosť (senzitivita) jednotlivých orgánov a tkanív na cievne krvné zásobenie. Najzávažnejšie sú tie systémové stenotizujúce (obliterujúce) cievne choroby, ktoré postihujú vitálne dôležité orgány, teda srdcové cievne choroby (*kardiovaskulárne choroby*), mozgové cievne choroby (*cerebrovaskulárne choroby*) a pľúcne cievne choroby (*pulmovaskulárne choroby*). Klinicky významné sú aj končatinové periférne cievne choroby (*extremitovaskulárne choroby*), obličkové (*renovaskulárne choroby*), abdominálne mezenterické (*mezenterálnovaskulárne choroby*), genitálne (*genitovaskulárne choroby*), očné (*okulovaskulárne choroby*), ušné (*otovaskulárne choroby*) a cievne choroby iných orgánov a tkanív periférnej cirkulácie. Ischémia až nekróza tkanív a orgánov spôsobuje nielen akútne zlyhanie a/alebo chro-

nické zlyhávanie postihnutého orgánu, ale obvykle tiež negatívne ovplyvňuje funkcie a štruktúry ďalších častí organizmu [4,5].

Kardinálny význam v patogenéze cievnych i necievnych chorôb majú predovšetkým endotelové cievne bunky, ktoré patria medzi esenciálne zložky nielen cievnej regulácie, ale aj homeostatickej regulácie neuro-endokrinného imunitného systému. Už minimálna kvalitatívna a/alebo kvantitatívna zmena niektorej z jej mnohostranných funkcií (**dysfunkcia endotelu**) môže spôsobiť vážne poruchy rôznych orgánov a tkanív až fatálne následky celého organizmu [4–6].

Záver

Asi polovicu zo všetkých úmrtí populácie Európskej únie [7], vrátane Slovenskej republiky [8], spôsobujú srdcovo-cievne choroby (choroby obehového systému). Z toho asi polovica úmrtí je na srdcovocievne choroby (choroby srdcových ciev; koronárna choroba srdca) a ďalšia polovica úmrtí je spôsobená periférnymi cievnyimi chorobami (chorobami periférnej cirkulácie), predovšetkým mozgovocievnyimi, pľúcnicievnyimi a končatinovocievnyimi chorobami. Asi štvrtina zo všetkých úmrtí je na zhubné nádorové choroby, ktoré sú na 2. mieste mortality [7,8]. Aj keby sme nebrali do úvahy ďalšiu skutočnosť, že angiogenéza má evidentný význam pri vzniku a progresii zhubných nádorových chorôb, tak platí, že cievy, cievne choroby a cievne poruchy sú najzávažnejším a najhorúcejším problémom internej medicíny, angiológie, kardiológie a ďalších jej špecializovaných odborov [9].

Hlavným cieľom projektu **CIELENÉ VYSVETĽOVANIE CIEVNYCH CHORÔB A CIEVNYCH PORÚCH** je zníženie chorobnosti a úmrtnosti na

cievne choroby v Slovenskej republike. Publikčná časť projektu **CIEVY** má prispieť k zlepšeniu komunikácie medzi lekármi, chorými i celej verejnosti, k optimalizácii slovenského lekárskeho názvoslovie a k účinnej prevencii cievnych chorôb.

Literatúra

1. Duchková S. Pravopis zložených prídavných mien. Kultúra slova 2008; 42: 125.
2. Kadlec O (ed). Slovenské lekárske názvoslovie. Slovak medical terminology. Nomina medica slovaca. Diel V – Choroby. C14. Kardio-vaskulárne choroby. Bratislava: Vydavateľstvo Asklepios 2009. V tlači.
3. Levická J. Slovenská terminologická databáza. Kultúra slova 2008; 42: 139–156.
4. Gavorník P. Ateroskleróza a iné choroby tepien. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského – Vydavateľstvo UK 1999.
5. Gavorník P. Všeobecná angiológia. Angiologická propedeutika. Cievne choroby. 2. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského – Vydavateľstvo UK 2001.
6. Gavorník P. Endotel ciev človeka. In: Gavorník P, Gavorník P. Očný ischemický syndróm a iné vaskulárne choroby oka. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského – Vydavateľstvo UK 2008.
7. Graham I, Atar D, Borch-Johnsen K et al. European guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice: Executive summary. Fourth Joint Task Force of the European Society of Cardiology and Other Societies on Cardiovascular Disease Prevention in Clinical Practice (Constituted by representatives of nine societies and by invited experts). Eur Heart J 2007; 28: 2375–2414.
8. Národné centrum zdravotníckych informácií. Ročenka 2007. Bratislava: NCZI 2008.
9. Gavorník P. Angiológia ako najvýznamnejší špecializovaný (nadstavbový) odbor, ale aj integrálna súčasť internej medicíny. Vnitř Lék 1998; 44: 606–608.

doc. MUDr. Peter Gavorník, PhD.,
mim. prof.
www.faneba.sk
e-mail: gavornik@faneba.sk

Doručeno do redakce: 5. 7. 2009